

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.7(2)/1.2024.08

UDC 37.091.2:159.942

SOCIAL AND EMOTIONAL LEARNING AS A MEANS OF CREATING A SAFE EDUCATIONAL SPACE

Olena Matviienko

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department
of Primary Education and Innovative Pedagogy,
Dragomanov Ukrainian State University,
9, Pyrohova Str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5746-4864>
e-mail: o.v.matviyenko@npu.edu.ua

Marta Khymych

Student of the Second (Master's)
Level of Higher Education
Speciality 013 Primary Education,
Dragomanov Ukrainian State University,
9, Pyrohova Str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0007-8230-6749>
e-mail: 24pf.m.khymych@std.udu.edu.ua

Abstract. *The article discusses the importance of socio-emotional learning in the context of creating a safe educational space, especially in the context of the current social challenges faced by Ukrainian society. The relevance of the study is due to the need to create a favorable psychological environment in educational institutions where students can develop, feeling supported and accepted. In a world where aggression, bullying, and social isolation are becoming more and more common, socio-emotional learning is a powerful tool for reducing these negative phenomena and ensuring students' emotional safety.*

The article focuses on how socio-emotional learning contributes to the development of students' emotional intelligence by developing the ability to recognize, understand and regulate their emotions, as well as to show empathy for others. In particular, we discuss methods that can be used in the educational process to integrate social and emotional learning into the curriculum. These include project-based learning, interactive techniques, anti-bullying programs, mediation, and practical exercises to develop communication and collaboration skills. Each of these methods ensures active participation of students, contributing to the development of their social skills and the formation of healthy interpersonal relationships.

The study also emphasizes the role of teachers in implementing social and emotional learning, as they are the ones who create a learning environment in which children can freely express their emotions and thoughts. Support from teachers, their training in socio-emotional learning methods, and the involvement of parents in this process are critical to the successful implementation of socio-emotional learning programs. An important aspect is also the creation of partnerships between schools, families, and the community, which ensures a comprehensive approach to the development of students' social and emotional skills.

The article concludes by emphasizing that the effective implementation of socio-emotional learning is the key to creating a supportive and safe educational environment that promotes the emotional well-being of students and the formation of a healthy society. Thus, socio-emotional learning is becoming a key element in the process of modernizing Ukraine's educational system, focusing on the needs of the modern student and the challenges they face. Implementation of the principles of socio-emotional

learning will not only improve academic results, but also help to educate socially responsible and emotionally mature individuals who are ready for an active life in society.

Key words: *socio-emotional learning, safe educational space, emotional intelligence, student support, teaching methods, psychological environment, social skills development, partnership in education.*

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.7(2)/1.2024.08

УДК 37.091.2:159.942

СОЦІАЛЬНО- ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Матвієнко О. В.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-5746-4864>
e-mail: o.v.matviyenko@npu.edu.ua*

Химич М. А.

*здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0007-8230-6749>
e-mail: 20fpp.m.khymych@std.npu.edu.ua*

Анотація. У статті розглядається значення соціально-емоційного навчання у контексті створення безпечного освітнього простору, особливо в умовах сучасних соціальних викликів, з якими стикається українське суспільство. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю формування сприятливого психологічного середовища в навчальних закладах, де учні можуть розвиватися, відчувачи підтримку та прийняття. У світі, де агресія, булінг і соціальна ізоляція стають все більш поширеними, соціально-емоційне навчання виступає як потужний інструмент для зниження цих негативних явищ і забезпечення емоційної безпеки учнів.

Стаття акцентує увагу на тому, як соціально-емоційне навчання сприяє розвитку емоційного інтелекту учнів, формуючи вміння розпізнавати, розуміти та регулювати свої емоції, а також виявляти емпатію до інших. Зокрема, обговорюються методи, які можуть бути використані в освітньому процесі для інтеграції соціально-емоційного навчання у навчальні програми. Це включає проектно-орієнтоване навчання, інтерактивні техніки, програми антибулінгу, медіації, а також практичні вправи для розвитку навичок спілкування та співпраці. Кожен із цих методів забезпечує активну участь учнів, сприяючи розвитку їхніх соціальних навичок та формуванню здорових міжособистісних стосунків.

Дослідження також підкреслює роль учителів у впровадженні соціально-емоційного навчання, адже саме вони формують навчальне середовище, в якому діти можуть вільно висловлювати свої емоції та думки. Підтримка з боку вчителів, їхнє навчання з методик соціально-емоційного навчання, а також залучення батьків до цього процесу є критично важливими для успішної реалізації програм соціально-емоційного навчання. Важливим аспектом є також

створення партнерських відносин між школами, сім'ями та громадою, що забезпечує комплексний підхід до розвитку соціально-емоційних навичок учнів.

У висновках статті наголошується, що ефективно впровадження соціально-емоційного навчання є запорукою створення підтримуючого та безпечного освітнього середовища, що сприяє емоційному благополуччю учнів і формуванню здорового суспільства. Таким чином, соціально-емоційне навчання стає ключовим елементом у процесі модернізації освітньої системи України, орієнтуючись на потреби сучасного учня та викликів, що постають перед ним. Реалізація принципів соціально-емоційного навчання допоможе не лише покращити академічні результати, але й виховати соціально відповідальних і емоційно зрілих особистостей, готових до активного життя в суспільстві.

Ключові слова: соціально-емоційне навчання, безпечний освітній простір, емоційний інтелект, підтримка учнів, методи навчання, психологічне середовище, розвиток соціальних навичок, партнерство в освіті.

Вступ та сучасний стан проблеми дослідження. Соціально-емоційне навчання є однією з найважливіших складових сучасної освіти, яка набуває актуальності у світовій педагогічній практиці. Воно охоплює розвиток емоційного інтелекту, соціальних навичок і компетенцій, необхідних для взаємодії в суспільстві, що, у свою чергу, сприяє формуванню здорових стосунків між учасниками освітнього процесу, створенню атмосфери взаємоповаги та підтримки. Соціально-емоційне навчання орієнтоване на формування в учнів таких якостей, як співчуття, емпатія, відповідальність та навички ефективної комунікації. Ці якості є необхідними для здорового соціального життя і розбудови гармонійного суспільства.

У сучасних умовах безпечне освітнє середовище стало пріоритетом для багатьох освітніх систем світу, і Україна не є винятком. Останнім часом в українському суспільстві загострилися питання безпеки через складні соціально-економічні й політичні обставини, що зумовлюють нові виклики у створенні комфортного та стійкого освітнього простору.

Соціально-емоційне навчання надає учням інструменти для самопізнання і самоконтролю, сприяє формуванню почуття соціальної відповідальності, знижує рівень агресії, сприяє адаптації до соціуму. Уміння регулювати власні емоції та розуміти почуття інших стають основою для формування позитивного клімату в освітньому середовищі, де кожен учасник відчувається психологічно захищеним. Практика соціально-емоційного навчання дозволяє зменшити прояви насильства та булінгу серед учнів, знижує кількість випадків конфліктів, сприяє розвитку толерантності, співпереживання та взаємоповаги.

Соціально-емоційне навчання виступає не лише як метод розвитку індивідуальних особистісних якостей, але й як інструмент зниження рівня стресу, тривоги та конфліктів серед учасників освітнього процесу [2]. Це допомагає забезпечити умови, в яких діти можуть навчатися в атмосфері психологічного комфорту, де вони мають змогу не тільки здобувати знання, а й реалізовувати свої таланти, відчувати себе захищеними та підтриманими.

На практичному рівні українські школи вже реалізують заходи щодо створення безпечного освітнього середовища, впроваджуючи в навчальний процес інтеграційні програми з елементами соціально-емоційного навчання, використовуючи групову роботу, уроки з розвитку емоційного інтелекту, програми антибулінгу та медіації. Такі програми спрямовані на формування у дітей навичок мирного вирішення конфліктів, а також на їхню адаптацію до нових викликів. Психологічно

безпечне освітнє середовище, де враховуються всі аспекти безпеки – фізичний, інформаційний, психологічний, соціальний – стає базою для збереження психічного здоров'я учасників освітнього процесу і основою для сталого розвитку особистості.

Тож, створення безпечного освітнього середовища за допомогою соціально-емоційного навчання сприяє збереженню психологічного здоров'я дітей, підлітків і педагогів, створює підґрунтя для формування здорового суспільства та стабільного майбутнього.

Мета і завдання дослідження. Метою цього дослідження є визначення ролі соціально-емоційного навчання як засобу створення безпечного освітнього простору та розробка методичних рекомендацій для впровадження соціально-емоційного навчання в освітній процес для забезпечення психологічного комфорту учнів.

Для досягнення зазначеної мети дослідження необхідним є поступове вирішення наступних завдань: 1) проаналізувати основні концепції та підходи до соціально-емоційного навчання як чинника психологічної безпеки в освітньому середовищі; 2) вивчити особливості впливу соціально-емоційного навчання на емоційний стан і поведінкові реакції учнів; 3) розробити рекомендації для педагогів щодо застосування методик соціально-емоційного навчання у навчально-виховному процесі.

Реалізація поставлених завдань зумовила необхідність використання ряду теоретичних та емпіричних методів дослідження, зокрема: аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури; узагальнення позитивного педагогічного досвіду впровадження соціально-емоційного навчання; використання діагностичних та рефлексивних методів для оцінки ефективності практичних інструментів з розвитку соціально-емоційних компетенцій у дітей.

Це дослідження спрямоване на поглиблене розуміння механізмів формування безпечного освітнього простору через соціально-емоційне навчання, зокрема на створення умов для соціально-психологічної підтримки дітей у складних ситуаціях, формування навичок стійкості та адаптації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблему підтримки соціально-емоційного навчання (СЕН), а також обґрунтування його впливу і цінностей розглянуто в працях таких авторів, як П. Бартоло, Р. Вайсберг, Л. Гриневич, В. Гринько, П. Даунс, Т. Дрожжина, Дж. Дурлак, О. Елькін, Т. Євтухова, В. Кавіоні, Л. Михайленко, Дж. Махоні, А. Філіпова та ін. Використання цифрових технологій у навчальному процесі початкової школи висвітлено в роботах Н. Гущиної, В. Стеганцевої, І. Ткачук, О. Шиман та А. Шишак. Дослідження, присвячені професійній підготовці фахівців початкової освіти, охоплюють, зокрема, інноваційні підходи, що є предметом наукових інтересів Т. Запорожченко, К. Ляшенко, М. Островської, С. Стрільця. Розвиток соціального й емоційного інтелекту висвітлюється у працях С. Довбенко, Н. Лавриченко, Т. Скорик, О. Цюняк та інших.

Проблематика соціально-емоційних навичок українського учнівства привернула значну увагу в 2019 році, коли Україна долучилася до дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Метою цього дослідження було визначення факторів, що сприяють або перешкоджають розвитку таких навичок. Національне дослідження триває, і вже восени 2023 року ОЕСР запланувала новий етап, у якому братимуть участь учні, вчителі, керівники освітніх закладів та батьки або опікуни учнів. Дослідження спрямоване на оцінку рівня розвитку 17 соціально-емоційних навичок та чинників, що впливають на їх формування [9].

Хоча іноземні дослідники активно працюють над проблемами соціально-емоційного навчання в школі та розробляють курси для діючих учителів, залишаєть-

ся недостатньо системних досліджень в Україні, які б спрямовували студентів до впровадження СЕН у початковій освіті. Зростаюча популярність цифрових технологій спонукає до створення цифрових освітніх центрів на базі шкіл (наприклад, у Чернігові вже функціонує чотири таких центри). Отже, інтеграція цифрових технологій у СЕН становить науковий інтерес і стає актуальним напрямом досліджень.

У контексті сучасних глобальних змін і нестабільності значення соціально-емоційного навчання стає особливо помітним. Освітні системи стикаються з численними викликами, серед яких соціальна ізоляція, проблеми психологічного здоров'я, зростання випадків булінгу та агресії в школах. На фоні соціальних потрясінь, таких як війна, епідемії, економічні кризи, важливість створення безпечного освітнього середовища є критичною. В умовах, коли учні можуть щоденно перебувати в стані стресу та невпевненості, стає необхідним запровадження таких методик, які підтримують емоційний баланс і розвиток навичок саморегуляції. Це дозволяє навчальним закладам ставати осередками не тільки інтелектуального, але й емоційного розвитку, де учні можуть почуватися в безпеці, знати, що їхні потреби будуть почуті, а проблеми вирішені.

Травматичні події, такі як фізичне чи емоційне насильство, нещасні випадки, війна або втрата близьких, залишають глибокий слід у психічному та фізичному здоров'ї людини. У сучасному світі травма стає дедалі більш визнаною як критичний чинник, що впливає на поведінку, сприйняття та взаємодію з іншими людьми. У зв'язку з цим зростає значення травма-інформованого підходу в галузі соціально-психологічної допомоги, спрямованого на врахування та мінімізацію негативних наслідків травматичного досвіду.

Травма-інформований підхід передбачає роботу з людьми, які пережили травматичні події, з акцентом на усвідомлення їхнього впливу на психічне та фізичне здоров'я, а також на сприйняття світу і поведінку. Головною метою цього підходу є надання підтримки, що враховує можливі наслідки травми, сприяє відновленню та зменшує негативний вплив пережитих подій. Цей підхід є комплексним і в англійській мові середовищі відомий як «trauma-informed».

Основою травма-інформованого підходу є співчутлива турбота, що визнає широкий спектр наслідків травми і спрямована на відновлення почуття безпеки, самооцінки, соціальних зв'язків, а також на розширення можливостей і прав людини.

В Україні освітнє середовище змушене адаптуватися до викликів війни, що породжує загрозу життю та здоров'ю всіх учасників освітнього процесу. Руйнування інфраструктури, переміщення шкіл і педагогічних колективів, тривала відсутність стабільності в освітньому процесі – все це є критичними факторами, які впливають на загальний стан освіти. Окрім фізичних ризиків, такі обставини посилюють стресові стани як серед дітей, так і серед дорослих, що, своєю чергою, відображається на психоемоційному кліматі в школах і класах. Саме тут соціально-емоційне навчання здатне забезпечити підтримку учасників освітнього процесу, сприяти зниженню рівня конфліктності, розвитку навичок стресостійкості, адаптації до нових умов.

Соціально-емоційне навчання набуло надзвичайної актуальності в умовах нових глобальних викликів і трансформацій сучасної освіти, ставши невіддільним компонентом розвитку кожної особистості. Поряд із академічною успішністю учнів усе більшого значення набуває їхня емоційна компетентність, здатність до емпатії, стійкість до стресових ситуацій і вміння продуктивно взаємодіяти з оточенням. Українська система освіти наразі зосереджена на створенні безпечного освітнього простору, в якому емоційне і соціальне благополуччя учнів та педагогів стають пріоритетними цілями [7]. Розвиток таких компетентностей сприяє зниженню рівня насильства,

конфліктів, булінгу, зменшує психоемоційне напруження і допомагає учням відчувати себе повноправними та захищеними учасниками шкільної спільноти.

Концепція соціально-емоційного навчання охоплює розвиток базових компетентностей, необхідних для повноцінного функціонування особистості в сучасному світі. Це вміння розуміти й регулювати власні емоції, ефективно взаємодіяти з іншими, долати конфліктні ситуації мирним шляхом, зберігаючи психологічний баланс. Такий підхід передбачає створення простору, в якому учасники освітнього процесу захищені не лише фізично, але й психологічно та емоційно. Окрім того, соціально-емоційне навчання розширює уявлення про безпеку, зосереджуючи увагу на формуванні середовища, де кожен учасник почувається цінним, важливим і здатним досягти самореалізації. В умовах, коли діти та підлітки стикаються з численними соціальними викликами, формування саме цих навичок є надзвичайно важливим для їх адаптації та подальшого успіху.

Соціально-емоційне навчання виступає важливою відповіддю на виклики глобалізації, технологічних змін та криз, що виникають через економічні та соціальні фактори. Зосереджуючи увагу не тільки на інтелектуальному, але й на емоційному розвитку учнів, соціально-емоційне навчання забезпечує комплексний підхід до виховання особистості. В умовах, коли традиційна система освіти все ще акцентує увагу на академічних досягненнях, соціально-емоційне навчання змінює пріоритети на розвиток навичок, що сприяють розкриттю внутрішнього потенціалу, розвитку емоційної стабільності та соціальної відповідальності учнів. Успішне впровадження соціально-емоційного навчання у навчальний процес вимагає активного залучення всіх учасників освітнього середовища, зокрема педагогів, батьків та адміністраторів, які відіграють ключову роль у створенні безпечної атмосфери та забезпеченні стабільного емоційного клімату [13].

Українська система освіти, як і багато інших, стикається з необхідністю формування безпечного освітнього простору, в якому всі учасники мають право на емоційну безпеку та підтримку, що є невід'ємним елементом повноцінного освітнього процесу [8]. Забезпечення цього процесу допомагає дітям долати труднощі в навчанні, зберігаючи мотивацію, і сприяє зменшенню ризику емоційного вигорання серед учнів та вчителів.

Завдяки високій обізнаності педагогів щодо важливості розвитку соціально-емоційних навичок учнів, майбутні вчителі проявляють значний інтерес до соціально-емоційного навчання (СЕН) та прагнуть опанувати відповідні методики й навчальні матеріали. Тому однією з основних задач закладів вищої освіти (ЗВО) є підготовка фахівців, здатних ефективно впроваджувати СЕН у початковій школі. Для цього важливою умовою професійної підготовки майбутніх педагогів є розвиток їхніх соціальних та емоційно-етичних компетентностей, які стануть базою для формування м'яких навичок у молодших школярів [3, с. 52-53].

Соціально-емоційне навчання сприяє розвитку таких компетентностей:

1. **Управління емоціями** – здатність учнів розпізнавати, розуміти і керувати своїми емоціями, особливо в умовах високого рівня стресу або емоційної напруги. Це є важливою складовою їхнього психічного здоров'я, що допомагає стабілізувати поведінку в складних ситуаціях і зберігати позитивний настрій у класі. Ефективне управління емоціями сприяє створенню в учнів відчуття впевненості та можливості впливати на власне життя.

2. **Емпатія та соціальна взаємодія** – здатність розуміти емоції інших, виявляти чуйність і підтримку, що знижує рівень агресії та конфліктності. У багатонаціональ-

них, інклюзивних шкільних середовищах ця компетентність є важливим фактором створення атмосфери взаємоповаги, сприяючи розвитку культурної та емоційної обізнаності. Така здатність до емпатії формує у дітей відчуття спільності, довіри та психологічної безпеки, які є основою ефективного соціального функціонування.

3. Критичне мислення та прийняття рішень – здатність аналізувати життєві ситуації, усвідомлено обирати поведінку, враховуючи етичні, емоційні й соціальні наслідки. Це сприяє формуванню у школярів здатності обґрунтовувати свої дії, вчитися на своїх помилках і знаходити шляхи вирішення конфліктів. Розвиток критичного мислення сприяє глибшому розумінню життєвих ситуацій, формує здатність адаптуватися до змін і сприяє встановленню більш гармонійних стосунків.

4. Відповідальне ставлення до особистих і суспільних завдань – усвідомлення власної ролі у шкільному колективі та соціумі загалом, формування громадянської позиції, що виховує у дітей здатність дбати про свої обов'язки та відповідально ставитися до інших. Формування цієї компетентності сприяє зростанню відчуття власної значущості в соціумі та навчає школярів брати на себе відповідальність за свої рішення.

Формування цих компетентностей підтримує позитивний емоційний клімат, сприяє зниженню рівня конфліктності й створює атмосферу, в якій кожен учасник відчувається прийнятим і цінним. Завдяки цим навичкам учні стають більш стійкими до стресу, що особливо важливо в українських реаліях, де соціально-емоційна безпека дітей потребує додаткової уваги через зовнішні фактори, зокрема військові дії. Міцний емоційний фундамент, сформований за допомогою соціально-емоційного навчання, дозволяє дітям адаптуватися до змін та долати складні життєві ситуації з меншими психоемоційними втратами.

Інтеграція соціально-емоційного навчання у навчальний процес передбачає використання методик і технологій, які сприяють розвитку у дітей і підлітків навичок міжособистісної взаємодії, емоційної стійкості та адаптивності. Розглянемо декілька ключових підходів до реалізації соціально-емоційного навчання:

1. Проектно-орієнтоване навчання. Завдяки залученню учнів до колективних проектів формується не лише відповідальність за особистий вклад у спільну справу, а й здатність працювати в команді, проявляти лідерські якості, підтримувати інших і знаходити спільні рішення. Це особливо ефективно для розвитку соціальних навичок, необхідних у дорослому житті. Проекти, що передбачають спільну роботу, сприяють формуванню у школярів навичок кооперації, відповідальності та соціальної підтримки.

2. Інтерактивні методи навчання. Такі методи, як обговорення, симуляції, рольові ігри, активізують участь учнів у навчальному процесі, сприяють відпрацюванню навичок ефективної комунікації, емоційної саморегуляції та вирішення конфліктів [6]. Рольові ігри, зокрема, дозволяють учням аналізувати поведінку в певних ситуаціях, спостерігати за реакціями інших і застосовувати ці знання в реальному житті.

3. Програми антибулінгу і медіації. Запобігання булінгу через навчання навичок медіації та мирного вирішення конфліктів допомагає налагодити стосунки у класі, навчити дітей взаємодії без агресії. Це особливо важливо у сучасних шкільних колективах, де можуть виникати конфлікти через різні життєві обставини учнів.

4. Діалогічне навчання. Формат діалогів і дебатів сприяє розвитку критичного мислення, здатності аргументувати власну позицію і слухати думку інших. Відкриті дискусії надають можливість обговорювати актуальні теми, аналізувати емоційні

реакції, знижуючи рівень агресії та посилюючи здатність до рефлексії і розуміння інших.

Українські реалії зумовлюють особливу потребу в соціально-емоційному навчанні. Освітня система стикається з численними викликами, пов'язаними з війною та постійною соціальною нестабільністю. За таких умов школа стає не лише місцем навчання, а й осередком психологічної підтримки та емоційного розвитку. Учні, які щодня перебувають у стані підвищеного стресу, потребують додаткових інструментів для збереження психічного здоров'я і формування стійкої особистості [11].

Соціально-емоційне навчання дозволяє створити в освітньому середовищі безпечний простір, в якому кожна дитина може відчувати підтримку і розуміння. Такий підхід не лише підвищує якість освітнього процесу, але й сприяє формуванню покоління, здатного до співпраці, відповідального за власні вчинки і налаштованого на мирне співіснування в суспільстві.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Соціально-емоційне навчання сьогодні виступає важливим компонентом сучасної освітньої системи, що сприяє формуванню безпечного і психологічно комфортного середовища для учнів [4]. Воно спрямоване на розвиток у дітей та підлітків таких якостей, як емпатія, відповідальність, навички конструктивної комунікації і здатність до саморегуляції, що особливо актуально в умовах сучасних соціальних викликів. Це навчання знижує рівень агресії, допомагає запобігати булінгу та створює передумови для розвитку гармонійних стосунків між усіма учасниками освітнього процесу.

Аналіз досвіду впровадження соціально-емоційного навчання в Україні та за кордоном засвідчує його ефективність у зміцненні емоційного благополуччя учнів і сприянні створенню безпечного освітнього простору. В умовах, коли українська система освіти змушена реагувати на серйозні виклики, спричинені війною та соціально-економічною нестабільністю, соціально-емоційне навчання стає інструментом підтримки та психологічної стійкості [5]. Завдяки такому підходу учні отримують не лише інтелектуальні знання, а й необхідні навички адаптації до стресових ситуацій та міжособистісної взаємодії, що є запорукою стабільного і здорового розвитку як індивідуальної особистості, так і суспільства в цілому.

Подальші дослідження у сфері соціально-емоційного навчання мають бути спрямовані на глибше розуміння механізмів впливу соціально-емоційного навчання на розвиток особистості учнів та на ефективне створення безпечного освітнього простору. Зокрема, важливо дослідити методи інтеграції соціально-емоційного навчання у традиційні освітні програми, враховуючи індивідуальні потреби учнів і соціокультурний контекст. Окрім цього, в умовах українських реалій варто розробити адаптовані методики соціально-емоційного навчання для учнів, які постраждали від воєнних дій або перебувають у стані психологічного стресу через тривалі нестабільні умови.

Також важливим напрямом є створення і тестування програм для педагогів та шкільних психологів, спрямованих на вдосконалення їхніх знань і навичок у сфері соціально-емоційного навчання. Це забезпечить стабільну й ефективну інтеграцію соціально-емоційного навчання на всіх рівнях навчального процесу та сприятиме формуванню загальної культури емоційного здоров'я та взаємоповаги. Такий підхід забезпечить створення умов, у яких кожен учень зможе розкрити свої здібності, залишаючись емоційно стабільним і готовим до взаємодії у суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Візія майбутнього освіти і науки України. 2023. 29 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/viziya>
2. Дужик Н. Соціально-емоційне навчання в системі сучасних педагогічних знань. *Humanities science current issues*. 2020. Т. 2, № 27. С. 186-192. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203552>
3. Елькін О. Б. Соціально-емоційне навчання як затребувана практика формування м'яких навичок учнівства : сучасні виклики та досвід України. *Соціальна робота та соціальна освіта*. Умань, 2023. № 1(10). С. 42-56. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(10\).2023.281654](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(10).2023.281654)
4. Лесик А., Попова О., Коваль К. Організація безпечного освітнього простору в початковій школі в умовах воєнного стану : тенденції та перспективи розвитку. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 6 (40). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6\(40\)-245-253](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6(40)-245-253)
5. Матвієнко О., Ведмеденко Н., Химич М. Особливості прояву тривожності у дітей молодшого шкільного віку в умовах війни. *Освітньо-науковий простір*. 2024. № 6 (1). С. 76-85. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6\(1\).2024.08](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6(1).2024.08)
6. Матвієнко О., Лук'янченко О. Підготовка майбутніх вчителів до організації ігрового освітнього простору в НУШ засобами конструктору LEGO. *Освітньо-науковий простір*. 2023. № 3 (2). С. 62-70. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3\(2\).2022.07](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3(2).2022.07)
7. Матвієнко О., Олефіренко Т. Емоційне благополуччя дітей та педагогів: проблеми та практика підтримки в умовах військової агресії. *Освітньо-науковий простір*. 2023. № 3 (2). С. 71-79. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3\(2\).2022.08](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3(2).2022.08)
8. Матвієнко О., Олефіренко Т., Губарева Д. Формування пізнавального інтересу у молодших школярів за оновленою структурою уроку. *Освітньо-науковий простір*. 2024. № 6 (1). С. 86-96. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6\(1\).2024.09](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6(1).2024.09)
9. Міжнародне дослідження соціально-емоційних навичок охопить учнів / учениць 232 шкіл України / Державна служба якості освіти України. 2023. URL: <https://sqe.gov.ua/dosen/>
10. Про організацію 2023/2024 навчального року в закладах загальної середньої освіти : лист МОН України від 16 серпня 2023 р. № 1/12186-23. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/proorganizaciyu-20232024-navchalnogo-roku-v-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
11. Рассказова О., Гринько В., Григоренко В. Соціальне здоров'я школярів у воєнний період : виклики та можливості підготовки фахівців психологічної служби. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 6 (24). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6\(24\)-925-943](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6(24)-925-943)
12. Щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2023/2024 навчальному році: лист МОН України від 24 серпня 2023 р. № 1/12702-23. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodoorganizaciyi-vihovnogo-procesu-v-zakladah-osviti-u-20232024-navchalnomu-roci>
13. Rogozhina O. Features of organizing a psychologically safe educational space. *Image of the modern pedagogue*. 2020. Т. 1. № 6. С. 76-78. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6\(195\)-76-78](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6(195)-76-78)

REFERENCES:

1. Viziia maibutnoho osvity i nauky Ukrainy [Vision of the Future of Education and Science of Ukraine]. (2023). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/viziya> [in Ukrainian].
2. Duzhyk, N. (2020). Sotsialno-emotsiine navchannia v systemi suchasnykh pedahohichnykh znan [Social-emotional learning in the system of modern pedagogical knowledge]. *Humanities Science Current. Issues*, 2 (27), 186-192. Retrieved from: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203552> [in Ukrainian].
3. Elkin, O. B. (2023). Sotsialno-emotsiine navchannia yak zatrebuвана praktyka formuvannia m'aknykh navychok uchnivstva : suchasni vyklyky ta dosvid Ukrainy [Social-emotional learning as a necessary practice for developing students' soft skills : Current challenges and the experience

of Ukraine]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita – Social Work and Social Education*, 1 (10), 42-56. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(10\).2023.281654](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(10).2023.281654) [in Ukrainian].

4. Lesyk, A., Popova, O. & Koval, K. (2024). Orhanizatsiia bezpechnoho osvitnoho prostoru v pochatkovii shkoli v umovakh voiennoho stanu : tendentsii ta perspektyvy rozvytku [Organization of a safe educational space in primary schools under martial law : Trends and development prospects]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Perspectives and Innovations of Science*, 6 (40). Retrieved from: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6\(40\)-245-253](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6(40)-245-253) [in Ukrainian].

5. Matviienko, O., Vedmedenko, N., & Khymych, M. (2024). Osoblyvosti proiavu tryvozhnosti u ditei molodshoho shkilnoho viku v umovakh viiny [Peculiarities of anxiety manifestation in younger schoolchildren during wartime]. *Osvitno-naukovyi prostir – Educational and Scientific Space*, 6 (1), 76-85. Retrieved from: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6\(1\).2024.08](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6(1).2024.08) [in Ukrainian].

6. Matviienko, O., & Lukiiianchenko, O. (2023). Pidhotovka maibutnikh vchyteliv do orhanizatsii irovoho osvitnoho prostoru v NUSH zasobamy konstruktoru LEGO [Preparing future teachers to organize the play-based educational space in the New Ukrainian School (NUSH) using LEGO sets]. *Osvitno-naukovyi prostir – Educational and Scientific Space*, 3 (2), 62-70. Retrieved from: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3\(2\).2022.07](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3(2).2022.07) [in Ukrainian].

7. Matviienko, O., & Olefirenko, T. (2023). Emotsiine blahopoluchchia ditei ta pedahohiv : problemy ta praktyka pidtrymky v umovakh viiskovoi ahresii [Emotional well-being of children and teachers: Issues and support practices during military aggression]. *Osvitno-naukovyi prostir – Educational and Scientific Space*, 3(2), 71-79. Retrieved from: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3\(2\).2022.08](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3(2).2022.08) [in Ukrainian].

8. Matviienko, O., Olefirenko, T., & Hubarieva, D. (2024). Formuvannia piznavalnoho interesu u molodshykh shkoliariv za onovlenoiu strukturoiu uroku [Formation of cognitive interest in younger schoolchildren under the updated lesson structure]. *Osvitno-naukovyi prostir – Educational and Scientific Space*, 6 (1), 86-96. Retrieved from: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6\(1\).2024.09](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6(1).2024.09) [in Ukrainian].

9. Mizhnarodne doslidzhennia sotsialno-emotsiinykh navychok okhopyt uchniv/uchenyts 232 shkil Ukrainy [International Study of Social-Emotional Skills will cover students of 232 Ukrainian schools]. (2023). Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrainy. Retrieved from: <https://sqe.gov.ua/dosen/> [in Ukrainian].

10. Pro orhanizatsiiu 2023/2024 navchalnoho roku v zakladakh zahalnoi serednoi osvity : lyst MON Ukrainy vid 16 serpnia 2023 r. № 1/12186-23 [On organizing the 2023/2024 academic year in general secondary education institutions : Ministry of Education and Science of Ukraine letter dated August 16, 2023 No. 1/12186-23]. (2023). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/proorganizaciyu-20232024-navchalnogo-roku-v-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti> [in Ukrainian].

11. Rasskazova, O., Hryenko, V., & Hryhorenko, V. (2024). Sotsialne zdorovia shkoliariv u voiennyi period : vyklyky ta mozhlyvosti pidhotovky fakhivtsiv psykholohichnoi sluzhby [Social health of schoolchildren during wartime: Challenges and opportunities in training psychological service specialists]. *Visnyk nauky ta osvity – Bulletin of Science and Education*, 6 (24). Retrieved from: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6\(24\)-925-943](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6(24)-925-943) [in Ukrainian].

12. Shchodo orhanizatsii vykhovnoho protsesu v zakladakh osvity u 2023/2024 navchalnomu rotsi : lyst MON Ukrainy vid 24 serpnia 2023 r. № 1/12702-23 [On the organization of the educational process in educational institutions in the 2023/2024 academic year : Ministry of Education and Science of Ukraine letter dated August 24, 2023 No. 1/12702-23]. (2023). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shchodoorganizaciyi-vihovnogo-procesu-v-zakladah-osviti-u-20232024-navchalnomu-roci> [in Ukrainian].

13. Rogozhina, O. (2020). Features of organizing a psychologically safe educational space. *Image of the Modern Pedagogue*, 1 (6), 76-78. Retrieved from: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6\(195\)-76-78](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6(195)-76-78).